

Ks. prof. dr hab. Andrzej Gretkowski

*Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Janusza Korczaka w Warszawie;
Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku, Polska*

Mgr Ewa Janiszewska

Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku, Polska

Teatr Płocki w służbie mazowieckiemu społeczeństwu (1812–2002)

Wprowadzenie

Płock – miasto położone na Pojezierzu Dobrzyńskim i w Kotlinie Płockiej, nad szeroką na ok. 8 km doliną Wisły, w latach 1079–1138 – historyczna stolica Mazowsza oraz Polski. W *Preambule do „Statutu Miasta Płocka”* występuje nazwa: *Stołeczne Książęce Miasto Płock*¹. W latach 1975–1998 – stolica województwa płockiego. Wśród wielu historycznych zabytków tego miasta można wymienić m.in.: najstarszą w Europie szkołę („Małachowianka” – 1180), Towarzystwo Naukowe Płockie (1820), jedną z najstarszych w diecezji rzymskokatolickiej piękną Płocką Katedrę (1075 r.). Począwszy od 1812 r. na liście zasłużonych instytucji kulturalnych wywierających wpływ na życie mieszkańców znajduje się Teatr Płocki.

Powstaje pytanie: w jakim zakresie i w jakiej formie Teatr Płocki służył płockiemu (mazowieckiemu) społeczeństwu w latach 1812–2002? Odpowiedzi na to pytanie poszukiwać będziemy, analizując te lata działalności Teatru.

Okres niewoli narodowej

Teatr w Płocku, założony w 1812 roku, mieścił się w murowanym budynku, który miał obszerną widownię oraz scenę z dwiema kurtynami. Fakt posiadania takiego teatru stawiał Płock w rzędzie nielicznych miast prowincjonalnych, które dysponowały podobnym gmachem. Pamiętać

¹ Królikowski Jakub, *Preambula nie tak całkiem bez znaczenia*, „Rzeczypospolita”, nr 74, z dn. 28 marca 2008 r. oraz *Statut Miasta Płocka*, „Dziennik Urzędowy Województwa Mazowieckiego”, 2008, nr 91, poz. 3271.

należy, że jeszcze u schyłku XIX w. większość teatrów na prowincji mieściła się w drewnianych budynkach, a często też w szopach specjalnie przerobionych na teatr.

Pierwszy ślad występów Polskiego Zespołu Teatralnego w Płocku sięga 1808 roku, po założeniu przez Teodora Bogusławskiego nowego Towarzystwa. Prawie wszyscy aktorzy byli tancerzami baletu warszawskiego szkoły Szlancowskiego. Nowe Towarzystwo funkcjonowało w Płocku krótko². Poprawa sytuacji polityczno-ekonomicznej miasta oraz zamiłowania teatralne Rajmunda Rembielińskiego, założyciela Towarzystw Republikańców Polskich (1798) i Prefekta Departamentu Płockiego Księstwa Warszawskiego, wpłynęły na przyciąganie wędrownych aktorów do odwiedzin Płocka³. Ponadto znacznie zwiększyła się liczba mieszkańców miasta, a więc również potencjalnych odbiorców teatru. W 1810 roku Płock liczył 5 421 mieszkańców, co oznaczało, że mogło to być zachęcające miejsce na występy⁴.

W 1812 roku oddano do użytku pierwszą w dziejach miasta Płocka scenę teatralną w budynku – adaptowanym na ten cel – dawnego kościoła pw. Świętej Trójcy. Przebudowę zakończono w sierpniu 1812 roku. Oddanie budynku teatralnego było przełomowym momentem w dziejach sceny płockiej. Od tego czasu ożywia się w znacznym stopniu życie teatralne miasta. Wkrótce potem, w 1815 roku, prefekt Rajmund Rembieliński opuścił Płock, w ten sposób Teatr stracił jednego ze swoich największych protektorów, chociaż i w późniejszym okresie nie zabrakło ludzi zafascynowanych sceną płocką.

Drugim ważnym wydarzeniem w życiu teatralnym Płocka było przybycie w 1823 roku artystów Teatru Narodowego z Warszawy pod dyrekcją Wojciecha Bogusławskiego. Płockie deski Teatru zaczął odwiedzać Kazimierz Skibiński ze swoim przyjaciółmi. Ostatni raz wystąpili oni w 1829 roku. W latach 1830–1832 nie pojawiła się w Płocku żadna trupa wędrowna. Główną przyczyną tego była ówczesna sytuacja polityczna – powstanie listopadowe. Teatr wznowił swoją działalność dopiero w 1833

² Dorobek Franciszek, *Z dziejów Teatru Płockiego*, „Notatki Płockie” 16/4–63, 20–24, Płock 1971, s. 21.

³ Ćwik Władysław, *Dozorcy miast województwa mazowieckiego (1818–1821)*, „Studia z dziejów państwa i prawa”, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, t. V, Kraków 2000, s. 170.

⁴ Główny Urząd Statystyczny, *Historia Polski w liczbach. Ludność. Terytorium*, Warszawa 1994, s. 51–85.

Fot. 1. Budynek teatru przedwojennego

Źródło: <http://www.teatrplock.pl/teatr/> [dostęp: 26.01.2016].

roku i odtąd na długi stał się jedną z nielicznych kulturalnych placówek polskich działających w Płocku w okresie między dwoma powstaniem, miasto liczyło wtedy 9 487 mieszkańców. Próbowano również około 1849 r. urządzić w Płocku Teatr Letni w ogrodzie Getza pod Rogatkami Warszawskimi⁵.

Cenzura rosyjska w pierwszej połowie XIX wieku zakazywała wystawiania w teatrach tragedii narodowych, a także sztuk heroicznych. Pierwsze ślady ingerencji cenzury pojawiają się w Płocku około 1843 roku. Dla zmylenia cenzury stosowano zmiany tytułów wystawianych sztuk. Po analizie repertuaru poszczególnych zespołów goszczących w Płocku wiadać, że był on typowy dla teatru prowincjonalnego, a więc dość przypadkowy. Dużym powodzeniem cieszyły się w teatrze komedie i komediooper. Wystawienie opery uzależnione było od tego, czy w mieście istniała pułkowa orkiestra lub odpowiednia liczba śpiewaków w trupie. Wśród komediooper, urozmaiconych wstawkami baletowymi, królowały utwory

⁵ Konarska-Pabiniak Barbara, „190 lat Teatru Płockiego”, pod red. Marka Mrokowieckiego, Leszka Skierskiego, Bohdana Urbankowskiego, Płock 2004, s. 17.

okolicznościowe, powstałe w celu uświetnienia uroczystości, które w finale kończyły się zwykle żywymi obrazami oraz odsłonięciem popiersia bohatera przy oświetleniu fajerwerków.

Konieczność urozmaicenia repertuaru teatralnego wynikała z tego, że na widowni spotykała się różnorodna publiczność. Po wojnach napoleońskich była już w Płocku spora grupa inteligencji. Najczęściej byli to nauczyciele, urzędnicy, prawnicy.

Pierwszy okres w dziejach Teatru Zawodowego w Płocku zamyka powstanie styczniowe. Atmosfera przygnębienia narodowego nie sprzyjała rozrywce, toteż teatr świecił pustkami. Lata 1808–1863 były bogate w ważne wydarzenia historyczne. Różnie układały się też losy teatru. Trudno mówić o wysokim poziomie repertuaru i aktorstwa. Należy jednak podkreślić, że ogromną większość utworów wystawiano w języku polskim. Mimo licznych przeciwności teatr stał się zjawiskiem powszechnym, rozwijał się odwrotnie proporcjonalnie w stosunku do ograniczania przez zaborców swobód narodowych. Im mniejszy stawał się zakres oddziaływania na życie obywatelskie polskiego szkolnictwa i polskiej prasy, tym większe rodziło się zapotrzebowanie na teatr jako atrybut polskości.

W okresie walk powstańczych Płock był ważnym punktem strategicznym. Już w maju 1864 roku władze gubernialne podjęły decyzję o konieczności przeprowadzenia remontu w budynku teatru. Odnowiony gmach wydzierżawił Józef Gosiewski. Niestety, pierwszy sezon po podpisaniu kontraktu okazał się dla dzierżawcy deficytowy. Poza tym Józef Gosiewski nie wywiązywał się ze swoich obowiązków. Wobec takiego stanu rzeczy gubernator polecił zerwanie kontraktu i w marcu 1867 roku Teatr Płocki wrócił ponownie pod zarząd Magistratu.

Następną dzierżawę, na okres dwudziestu lat, Magistrat podpisał w 1871 roku z Juliuszem Wernerem i Albertem Wagnerem, dzięki którym teatr został wyremontowany. W 1888 roku zmarł jeden z dzierżawców. W tej sytuacji postanowiono reaktywować w pełnym składzie Komitet Teatralny. Teatr, wbrew woli zaborcy, uodparniał Polaków na akcję wynaradawiającą. W sali teatralnej gromadziła się publiczność płocka, która występowała jako skonsolidowana zbiorowość. Społeczeństwo doskonale uświadamiało sobie, jak ważną rzeczą jest podtrzymywanie tej jednej z nielicznych placówek, pozwalających na budzenie świadomości narodowej.

W ostatnim dziesięcioleciu XIX w. do Płocka przyjeżdżały zespoły wraz z kierownikami, znanymi już publiczności z wcześniejszych występów. Byli to m.in.: Teksel, Grabiński, Czystogórski, Ratajewicz, i bracia Sarnowcy⁶. Sensacją teatralną przyniósł mieszkańcom Płocka rok 1887, kiedy to zawitała tu Gabriela Śnieżko-Zapolska⁷.

W latach 1876–1887 w Teatrze Płockim wystawiono 756 sztuk, a więc średnio 75 utworów w sezonie, w tym: 366 komedii, 25 tragedii, 108 operetek, 80 dramatów oraz 177 przedstawień innych gatunków, takich jak: opera, farsa, melodramat, obrazek charakterystyczny, krotochwila, balet⁸.

Wiek XX zainaugurował w Teatrze Płockim dyrektor Tomasz Smotrycki. Mimo pochlebnych recenzji skarżył się on na obojętność mieszkańców. Liczba uczęszczających do teatru ograniczyła się do 100, najwyżej 200 osób.

Niemiały wpływ na życie teatralne m. Płocka miały wydarzenia 1905 r. Już pod koniec 1904 r. zanotowano wzrost nastrojów rewolucyjnych w związku z ogłoszoną w październiku mobilizacją do wojska. Znacznie gorzej było pod koniec 1905 r. Pustki w Teatrze były tak wielkie, że podczas ostatnich paru przedstawień widzów wpuszczano do Teatru za przysłowiowe co łaska lub płacono za wejście 4 grosze.

Po 1905 roku zmieniła się struktura społeczna publiczności. W ubiegłym wieku większość widzów stanowiła inteligencja urzędnicza, a obecnie do teatru wkroczyły tłumy. Demokratyzacja teatru znalazła swoje odbicie w repertuarze. Zmienione warunki polityczne pozwoliły na oficjalne uczęszczanie do teatru młodzieży szkolnej. Jednak mimo szerokiego otwarcia podwojów dla widza masowego, teatr na prowincji w dalszym ciągu nie miał zadowalającej frekwencji. W 1910 roku w Płocku istniały cztery kinematografy, których zaletą było to, że były tanie, projekcje trwały długo, a chodzić do niego mogły dzieci, młodzież, strojne damy i ubogie służące. Teatr znajdował się więc w okresie stagnacji.

Budynek Teatru gruntownie odnowiono w 1912 roku. Specyficzna sytuacja, w jakiej znalazł się teatr prowincjonalny na krótko przed I wojną

⁶ Zob.: *Akta luźne Teatru*, Archiwum Teatru Płockiego.

⁷ Konarska-Pabiniak Barbara, *Teatr w dawnym Płocku 1808–1939*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1984, s. 12–92.

⁸ Konarska-Pabiniak Barbara, *O dawnym Teatrze Płockim w zarysie*, „190 lat Teatru Płockiego”, pod red. Marka Mokrowieckiego, Leszka Skierskiego, Bohdana Urbankowskiego, Płock 2004, s. 17.

światową, sprawiła, że zaczęto szukać nowych dróg działalności oraz dostosowywać się do nowych prądów i potrzeb społecznych. Próbę uzdrowienia podjęli Wiktor Rakowiecki i Antoni Sikorski, którzy zorganizowali grupę młodych, utalentowanych aktorów pod nazwą Teatr Komедии. Po przyjeździe do Płocka na okres czterech miesięcy Teatr Komедии nakreślił sobie ambitny plan działalności. W praktyce okazało się, że organizatorzy napotkali wiele trudności, których nie byli w stanie pokonać⁹.

Okres zależności Teatru Płockiego od władzy rosyjskiej skończył się z chwilą wybuchu I wojny światowej, kiedy to występy zostały zawieszane. Ale już w październiku 1915 roku, w nieuszkodzonym budynku teatralnym, rozpoczął regularne występy zespół Teatru Polskiego z Włocławka pod dyrekcją Jana Pilawy-Czesławskiego. Od tego momentu niemal do końca wojny występował on w Teatrze Płockim.

Pilawa-Czesławski, nieskrępowany ograniczeniami cenzuralnymi, stał się w Płocku największym popularyzatorem tzw. sztuk patriotycznych. Wystawiane przez niego sztuki nie zawsze miały wysoki poziom artystyczny. Zapewniały jednak powodzenie kasowe, zwłaszcza przedstawienia-miniatury, wszelkiego rodzaju jednoaktówki czy melodeklamacje. Na te imprezy ceny biletów były niskie, a publiczność nie musiała przychodzić punktualnie.

Duża liczba premier zaniepokoiła nawet niektórych płocczan. Niepokój ten znalazł wkrótce odbicie w miejscowej prasie. Jeden z recenzentów napisał, że jak na Płock, to trochę za dużo tych rozrywek¹⁰. Faktem jednak było, że Czesławski dużą część z uzyskanych dochodów przeznaczal na instytucje dobroczynne, które w ciężkich czasach wojennych potrzebowały ofiarnej ręki. W ramach zaplanowanej popularyzacji poszczególnych sztuk Czesławski odbywał występy w pobliskich miejscowościach: Kutnie, Lipnie, Rypinie, Płońsku oraz Gostyninie¹¹.

Okres II Rzeczypospolitej

Długie dzieje Teatru Płockiego przypadające na okres zaborów zamyka 1918 rok. Odzyskanie niepodległości witano w Płocku *Sporem Mo-*

⁹ Tamże, s. 20 i dalej.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże.

carzy (dziewiąty obraz z *Kordiana* Słowackiego) i *Warszawianką* Wyspiańskiego. Spektakl rozpoczęto hymnem, podczas którego widzowie wstali z miejsc. Był to historyczny moment zapowiadający nową epokę w dziejach teatru polskiego, w tym też sceny płockiej.

Oczekiwana przez kilka pokoleń Polaków niepodległość postawiła przed społeczeństwem wiele nowych i trudnych do rozwiązania problemów, m.in. problem długotrwałego zaniedbania w dziedzinie kultury. Swoboda polityczna stworzyła dogodne warunki do ożywienia działalności teatralnej. W latach 1918–1939 sytuacja Teatru Płockiego była specyficzna. Pozostawał on pod zarządem miasta, które – w okresie ogólnie niskiego poziomu życia gospodarczego – nie było odpowiednim mecenasem sztuki. Ponadto teatr miał już rywali o mocno ugruntowanych pozycjach w postaci kina, radia, kabaretu i widowisk sportowych¹².

Rok 1919 zastał Teatr Płocki w rękach dramatycznego towarzystwa pod kierunkiem Mieczysława Winklera i Stanisława Czapelskiego. Zespół ten wystawiał w Płocku sztuki lekkie: komedie, farsy, wodewile, operetki. Do końca tego roku występy miały charakter efemeryczny. Sprawa Teatru pozostawała nadal otwarta. Dopingujące głosy miejscowych miłośników sceny sprawiły, że problem dotyczący zorganizowania stałego zespołu aktorskiego znalazł się na porządku dziennym podczas obrad Magistratu Płockiego.

Od tej chwili zaczęto intensywnie szukać osoby chętnej do przyjęcia stałego kierownictwa artystycznego. Teatr został oddany w dzierżawę Ludwikowi Gozdawie-Godlewskiemu, który umarł w przeddzień inauguracji nowego sezonu teatralnego. Aktorzy postanowili wówczas sami poprowadzić teatr, ale po obejrzeniu kilku sztuk publiczność zlekceważyła zaproszenie do oglądania dalszych występów, sala świeciła pustkami. Kilku artystów opuściło miasto. Następnym roku nie przyniósł poprawy sytuacji¹³.

Ponowne starania o pozyskanie nowych zespołów rozpoczął Magistrat w połowie 1920 r. Publiczność dobrze przyjęła występ Karola Hanusza oraz Lubelskiego Zespołu Józefa Grodnickiego. Później organizowanie stałego zespołu utknęło na jakiś czas w martwym punkcie. Dopiero gdy w 1924 roku Teatr oddano w dzierżawę Tadeuszowi Kowalewskiemu, zaczęto uważać, że dobiegł końca długi i niezbyt pomyślny okres w życiu

¹² Tamże.

¹³ Tamże oraz *Akta luźne i zapiski Teatru*, zob.: Archiwum Teatru Płockiego.

sceny płockiej. Stworzenie stałej sceny, ze stałym zespołem artystów było niemałym osiągnięciem i zasługą nowego dyrektora artystycznego Stanisława Knake-Zawadzkiego. Przed otwarciem sezonu Zarząd Teatru rozesłał tysiąc zaproszeń. Na inauguracyjnym przedstawieniu zespół odegrał *Zemstę* Aleksandra Fredry¹⁴.

W trudnych latach dwudziestolecia międzywojennego szczególnie cenna była własna inicjatywa dyrektorów teatrów zmierzająca do uatrakcyjnienia widowisk. W tym celu grano spektakle popołudniowe, co tygodniowo odbywały się premiery nowych sztuk. Dyrekcje obniżały ceny biletów nawet o kilkanaście procent. Jednak mimo wielu zabiegów i ambitnego repertuaru, losy Teatru nie układały się pomyślnie. W marcu 1925 roku zespół wyjechał z Płocka.

W sezonie letnim tego samego roku przybyły zespoły operetki warszawskiej i katowickiej, a we wrześniu rozpoczął występy zespół Karola Wojciechowskiego. W celu pozyskania większej publiczności dyrektor Wojciechowski wprowadził w sezonie 1925/1926 spektakle dla młodzieży szkolnej, a także obniżył ceny biletów. Mimo to zespół występował tylko do maja 1926 roku.

Największy rozkwit sceny płockiej nastąpił w 1928 roku, gdy dyrektorem był Tadeusz Skarzyński, który przybył tu ze swoim zespołem we wrześniu 1927 roku. W sezonie 1929/1930 przez dłuższy czas gościło Towarzystwo Karola Wojciechowskiego. Znane już wcześniej kłopoty ze zorganizowaniem stałej sceny wynikały w dużej mierze z obojętności mieszkańców Płocka. W miarę niepowodzeń zespołów teatralnych prasa coraz częściej zaczęła zwracać uwagę na poziom artystyczny prezentowanych sztuk, pisząc, że głównym warunkiem powodzenia naszych przedstawień teatralnych musi być ich ciągłość, pewien określony program artystyczny, co pozwoliłoby na nawiązanie bardziej ścisłego kontaktu z publicznością¹⁵.

Planowości repertuaru przeciwstawiali się jednak często sami aktorzy, którzy musieli liczyć się z gustem przeciętnego widza popierającego przecież głównie farsę. Gdy konflikt pomiędzy publicznością a Teatrem stał się napięty, postanowiono przeprowadzić sondaż opinii publicznej, ogłaszając ankietę: *Dlaczego nie chodzę do Teatru?* Z odpowiedzi wynikało, że mieszczaństwo rozpoczęło bojkot teatru, gdyż gustom tej grupy

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże.

publiczności zaczęło bardziej odpowiadać kino. Sytuacja była krytyczna¹⁶.

Ważnym momentem dla sceny płockiej było utworzenie w 1931 roku Rady Teatralnej, a także z myślą o ratowaniu sytuacji finansowej i podniesieniu rangi Teatru Płockiego, założono w budynku teatralnym Płocki Klub Artystyczny. Ostatnie lata dwudziestolecia międzywojennego nadal nie sprzyjały zorganizowaniu stałej sceny. Nie podołał temu trudnemu zadaniu w latach 1932–1933 dyrektor Mieczysław Mieczynski-Potarzycki, prowadzący zespół wspólnie z Janem Otremskim. Jednym z ostatnich zespołów, które gościły w Płocku przed 1939 rokiem, było trupa Antoniego Adamusa.

Brak stałej sceny i administratora teatru spowodował, że publiczność płocka musiała zadowalać się, podobnie jak w latach poprzednich, oglądaniem zespołów przyjezdnych, coraz częściej urozmaicanych występami znanych aktorów. Chętnie przyjmowano także zespoły operetkowe, które wprowadziły nową formę rozrywki – rewię. Mowa tutaj o rewii, której znakomitymi wykonawcami w Płocku byli: Karol Hanusz, Lucyna Messal, Władysław Walter, Eugeniusz Bodo, chór Dana z Mieczysławem Foggiem, Adolf Dymśa. Na scenie płockiej gościli także: Ludwik Sempoliński, Hanka Ordonówna, Jadwiga Smosarska, Mira Zimińska, zespół Reduta, zespół Wielkiej Rewii, Stołeczny Teatr Rozmaitości, artyści scen poznańskich, artyści krakowscy oraz z artyści z Łódzkich Teatrów Miejskich¹⁷.

W styczniu 1939 roku, w związku z 800-setną rocznicą zgonu króla Bolesława Krzywoustego, Komitet Jubileuszowy otrzymał rękopis pióra Ludwika Hieronima Morstina *Misterium płockie*, czyli *Bolesław Krzywousty*. Był to utwór dramatyczny przeznaczony do grania na otwartej przestrzeni. Komitet zakupił *Misterium*, ale autor wyraził zgodę na wystawienie go jedynie w Płocku. Napięta sytuacja polityczna w późniejszych miesiącach tego roku uniemożliwiła jednak realizację tego planu.

Tuż przed wybuchem II wojny światowej występował w Teatrze Płockim zespół *Cricot*, który miał spory udział we współtworzeniu nowoczesnego teatru – zwłaszcza w dziedzinie plastyki i ruchu. W dniu 22 kwietnia 1939 roku *Cricot* wystawił w Płocku *Męża i żonę* Fredry, ale w prasie

¹⁶ Tamże.

¹⁷ Tamże.

brak było echa tego przedstawienia. Teatr *Cricot* zakończył dzieje Teatru Płockiego w tym okresie¹⁸.

Historię Teatru Płockiego zamyka wybuch II wojny światowej. W drugim roku okupacji Niemcy przystąpili do rozbiórki budynku Teatru, motywując to zagrożeniem osunięcia się Skarpy. W zamian na siedzibę teatru przeznaczyli Dom Katolicki przy ul. Tumskiej. Po przebudowie urządzono w nim teatr i kino. Uroczyste otwarcie Kinoteatru nastąpiło 20 lutego 1941 roku. W ten sposób, w ramach realizacji planu nadania miastu niemieckiego charakteru, uległ zagładzie – po 130 latach istnienia – Polski Teatr w Płocku¹⁹. Piękny budynek teatru zniknął na zawsze z Płockiej Skarpy. Po wyzwoleniu na tym miejscu zbudowano budynek Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego (PTTK). Obecnie mieści się tu hotel i restauracja Starzyńskich.

Teatr Dramatyczny

Wśród najważniejszych wydarzeń powojennym życiu Płocka wymienia się – obok Lokalizacji Kombinatoru Petrochemicznego (1959), utworzenia Filii Politechniki Warszawskiej (1967) oraz przywrócenia miastu praw województwa (styczeń 1975) – wznowienie (po 37 latach przerwy) pracy Teatru Płockiego.

Teatr Dramatyczny w Płocku powołany został na mocy Zarządzenia Prezydenta m. Płocka Henryka Rybaka i Naczelnika Powiatu w Płocku Stanisława Tytera w dn. 30 marca 1974 roku²⁰. Oficjalna nazwa Teatru brzmiała: Teatr Płocki – Ośrodek Kultury i Sztuki. Placówka ta łączyć miała funkcję Teatru i Domu Kultury. Uroczystego otwarcia dokonali rodzice chrzestni Teatru – Ryszarda Hanin i Tadeusz Łomnicki. W dniu 12 stycznia 1975 roku nastąpiła inauguracja. Jan Skotnicki – założyciel i pierwszy Dyrektor, ówczesny prorektor warszawskiej PWST, przygotował premierę *Krakowiaków i Górali* W. Bogusławskiego.

Już następnego dnia zaprezentowano *Romea i Julię* W. Szekspira w reżyserii ówczesnego wicedyrektora Grzegorza Mrówczyńskiego. Po

¹⁸ Szatkowska Lena, *Teatr w Płocku 1912–2012*, „Tygodnik Płocki”, nr 4, 23.01.2013, Archiwum Teatru.

¹⁹ *Akta luźne i zapiski Teatru*; zob.: Archiwum Teatru Płockiego.

²⁰ *Zarządzenie Prezydenta miasta Płocka Henryka Rybaka i Naczelnika Powiatu w Płocku Stanisława Tytera z dnia 30 marca 1974 roku*, akta luźne, zob.: Archiwum miasta Płocka.

Fot. 2. Teatr Dramatyczny im. Szaniawskiego w Płocku. Stan aktualny

dwóch latach Dom Kultury został zdominowany przez Teatr i stał się jedynym gospodarzem w budynku, który pierwotnie zbudowała Petrochemia na swój Zakładowy Dom Kultury²¹.

Pierwszy okres działalności Teatru Dramatycznego obejmuje lata 1975–1981. Dyrektorem placówki był Jan Skotnicki. Był to tzw. *okres budowania bazy*. Aktorzy Teatru Płockiego wraz z dyrektorem nie chcieli Teatru Eksperymentalnego, który by od czasu do czasu zachwyił kilku krytyków i dziennikarzy. Chcieli oni, aby Teatr służył przede wszystkim miastu, w którym działa i spełnia ich twórcze ambicje²².

²¹ Ciółkowska-Ćwik Elżbieta, *Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego w Płocku*, cz. III, 1984–1996, Płock 1996, s. 1–2.

²² Tamże, s.25.

Fot. 2 (kont.)

Źródło: <http://www.teatrplock.pl/teatr/> [dostęp: 01.03.2016].

Płock nie jest wyspą oddzieloną od tego kraju. Nie ma osobnej recepty na Teatr Płocki. Istnieje tylko imperatyw najważniejszy – jest nim poczucie odpowiedzialności za całokształt kultury narodowej. (...) Brak świadomości w tej sprawie nie usprawiedliwia nikogo. Teatr, rozumiany według takiej zasady, jest jednym z najważniejszych środków porozumienia w sprawach dla nas, Polaków, najważniejszych – pisał J. Skotnicki²³.

W celu powiązania publiczności płockiej z Teatrem Skotnicki wprowadził elastyczną politykę repertuarową, tj. w każdym sezonie były w programie zarówno sztuki wielkie, klasyczne, ale wymagające wyrobionej publiczności, jak i łatwe, lekkie komedie oraz przedstawienia dla dzieci. Największym sukcesem frekwencyjnym pierwszego okresu było wystawienie *Romea i Julii* (18 przedstawień, 7 591 widzów). Do sukcesów Teatru z tego okresu zaliczyć trzeba także: *Wieczór trzech króli* Szekspira, *Słowika Brylla*, *Madame Coco* Mithois, *Zemstę* Fredry, *Tato*,

²³ Skotnicki Jan, *Wywiad*, „Scena”, 1980, nr 4, akta luźne, Archiwum Teatru Płockiego.

tato, sprawa się rypla Latki, pastorałkę *Hej kołęda, kołęda*, którą wg pomysłu L. Schillera zrealizowali wspólnie dyrektor Skotnicki i Janusz Kłosiński.

Na płockiej scenie sprawdziły się także *Wesele Figara* Beaumarchais'a, *Dacza* Iredyńskiego, *Czworokąt* Redlińskiego oraz *Tango* Mrożka. Nie zdobyły natomiast uznania premiery bardziej ambitne: *Szewcy* Witkacego (16 przedstawień, 3 110 widzów) ani *Iluzja* Corneille'a (5 przedstawień, 1 121 widzów).

Największymi sukcesami Teatru, zgodnie zresztą z założeniami programowymi Skotnickiego, były sztuki dla dzieci: *Czarodziej ze Szmaragdowego Grodu* Bauma (70 przedstawień, 28 400 widzów) w reżyserii Lewina Goffa z USA oraz zespołowo wyreżyserowane *Czarodziejskie krzesiwo* wg Andersena.

W pierwszym okresie działalności Teatr dawał średnio 10 premier w sezonie. Warto wspomnieć, że był on otwarty dla twórców innych narodów, np. oprócz wspomnianego już Amerykanina, wyreżyserowali tu swoje sztuki: Rosjanin A. Barchudarian, Bułgar N. Poliakov, Rumun C. Florian. Spektakle oraz aktorzy otrzymali wiele nagród i wyróżnień na Festiwalach Teatrów Polski Północnej, III Biennale Sztuki dla Dziecka w Poznaniu, Festiwalu Polskich Sztuk Współczesnych we Wrocławiu²⁴. W czasie Uroczystości Pięciolecia Teatru placówce nadano imię wielkiego dramaturga – Jerzego Szaniawskiego²⁵.

W sezonie 1981–1982 dyrekcję placówki objął Andrzej Maria Marczewski²⁶, który wcześniej był dyrektorem Wałbrzyskiego Teatru im. J. Szaniawskiego. Kierownikiem literackim została Mirosława Banaszyńska; Bohdan Urbankowski otrzymał od Ministra Kultury i Sztuki sty-

²⁴ Tamże, s. 7–8.

²⁵ Szaniawski Jerzy (1886–1970) – dramatopisarz, stworzył własny typ dramatu łączący nastrojowy liryzm i poetycką symbolikę z podtekstem psychologicznym i filozoficznym; ironista i sceptyk. Autor m.in. takich dzieł jak: *Żeglarz*, *Most*, *Dwa teatry*, groteskowych komedii lirycznych *Murzyn*, *Ptak*, dramatu psychologicznego *Adwokat i róża*. *Encyklopedia Powszechna* PWN, t. 4, Warszawa 1988, s. 362.

²⁶ A. M. Marczewski był założycielem awangardowej grupy teatralnej ARA, pracującej w Teatrze Ateneum, w następnych latach prowadził scenę dramaturgii współczesnej Teatru Hybrydy, współpracował z łódzką „Cytryną”. W 1974 r. ukończył Wydział Reżyserii PWSFTViT w Łodzi. B. Urbankowski – doktor filozofii, autor wielu książek pracował w redakcji dramatu radiowego i w „Teatrze Faktu” TV. <http://culture.pl/pl/tworca/andrzej-maria-marczewski> [dostęp: 01.03.2016].

pendium dramaturga – rezydenta na Płock. Jerzy Stępiak, który powrócił po pracach artystycznych w Niemczech, otrzymał etat choreografa i reżysera. Współpracę muzyczną z teatrem podjął Tadeusz Woźniak²⁷.

Doświadczenia filmowe i oryginalność pomysłów inscenizacyjnych Marczewskiego, muzyka Woźniaka, nakładająca się na oniryczne żywe obrazy Stępiaka, troska Urbankowskiego o wymowę filozoficzną dzieła scenicznego – wszystko to razem spowodowało, że spektakle teatru robiły wrażenie pełniejszych, bogatszych w środki artystyczne i przekazywane treści. To wyróżniało je na tle współczesnego życia teatralnego. Plastyczny kształt widowisk tworzyły przeważnie dekoracje Michalaka, które nie usiłowały imitować rzeczywistości, ale budowały nową, ponadczasową rzeczywistość wyższego rzędu, podobną do tej, w jakiej rozgrywane są mistyczne dramaty Słowackiego, Wyspiańskiego, Micińskiego. Tego rodzaju rzeczywistość sceniczna jest już odrębnym dziełem sztuki.

Ideałem nowej ekipy było stworzenie widowiska zbliżonego do obrzędu i będącego formą przechowywania i przekazywania najwyższych wartości narodowych. Ideał ten został osiągnięty w płockich realizacjach sztuk Karola Wojtyły *Przed sklepem jubilera* oraz *Brat naszego Boga*²⁸.

Romantyczny Teatr Płocki – to teatr kreacyjny, rozwijający wrażliwość artystyczną, estetyczną, moralną i polityczną widzów. Rozwijaniu wrażliwości estetycznej służy tu przede wszystkim zmiana kształtu artystycznego sztuk z ubogich i werystycznych na wizyjne, nasycone (i prze-sycone) wszystkimi środkami, jakimi teatr dysponuje. Kształtowaniu wrażliwości moralno-politycznej służy nurt nie tyle zaangażowany co angażujący, zmuszający do przemyśleń i dyskusji – a więc dynamizujący kulturę.

²⁷ J. Stępiak działał wcześniej w awangardowym, światowej sławy Zespole Tomaszewskiego, w „Mazowszu”, w Teatrze Wielkim w Warszawie i Łodzi. Zob.: Stępiak Jerzy, *Tańce ludowe to nie była moja miłość*, <http://www.e-teatr.pl/pl/artykuly/217528.htm> oraz Szatkowska Lena, *Teatr w Płocku 1812–2012*; „Tygodnik Płocki”, z dn. 23.01.2013 r.; Archiwum Teatru Płockiego.

T. Woźniak, zanim zaczął komponować dla teatru, był autorem muzyki i wykonawcą wielu znanych piosenek, m.in. *Zegarmistrz światła*, który został nagrodzony Grand Prix w Opolu; zob.: <http://culture.pl/pl/tworca/tadeusz-wozniak> oraz *Zapiski Teatru w Płocku*, akta luźne, Archiwum Teatru oraz <http://culture.pl/pl/tworca/tadeusz-wozniak> [dostęp: 01.03.2016].

²⁸ Marczewski Andrzej Maria, *Wywiad*, „Kierunki”, nr 26, 1982, Archiwum Teatru Płockiego.

Latem 1982 roku A. M. Marczewski przeniósł się do Warszawy, zabierając część zespołu i kierowniczkę literacką M. Banaszyńską. Kryła się za tym koncepcja stworzenia tandemu teatralnego, dlatego Marczewski zachował kierownictwo artystyczne w Płocku.

Dyrektorem placówki w Płocku został Jerzy Stępniaak, któremu bliski był *teatr romantyzmu, misteriów, ponadczasowości*. W wywiadzie z 1982 r. powiedział on:

Chciałbym, aby był to teatr wyrażający najgłębsze, tajemne prawdy, ale nie teatr pogrążony w realizmie i aktualności. Bo Teatr to nie jest miejsce, gdzie można rozwiązywać wszystkie, nawet te drobne konflikty społeczne. Teatr to swoistego rodzaju świątynia i chciałbym przywrócić mu tę wielką rolę. (...) Podsumowując: nie interesuje mnie teatr realistyczny, przedstawiający to, co znane, co jest dalszym ciągiem rzeczywistości, tylko teatr wizyjny, pozwalający przekraczać tę rzeczywistość²⁹.

Pomysł funkcjonował dopóty, dopóki A. M. Marczewski nie został wyrzucony z Warszawy za próbę wystawienia *Termopil Polskich Micińskiego* (sztuka ta miała być także przeniesiona do Płocka). W czasie tej podwójnej dyrekcji teatr odnotował kilka krajowych i zagranicznych sukcesów. Wbrew przewidywaniom pesymistów sezon 1982–1983 rozpoczął się znowu brawurowo. Zainaugurowali go A. M. Marczewski i J. Stępniaak realizacją *Brata naszego Boga* K. Wojtyły. Było to kolejne osiągnięcie płockiej sceny (45 przedstawień, 13 412 widzów, 84 090 starych złotych zysku). Do Płocka znów zaczęli zjeżdżać widzowie z całej Polski, recenzje podkreślały misteryjny, wizyjny charakter spektaklu.

Przedstawienie to obejrzeni przebywający w Polsce dyrektorzy i aktorzy belgijskiego Teatru z Bree oraz grupa amerykańskich menedżerów. Wynikiem tych wizyt było zaproszenie Teatru im. J. Szaniawskiego do Belgii i do USA. Tournée po Belgii było pierwszym zagranicznym występem Płockiego Teatru i pierwszym zagranicznym sukcesem. Wkrótce potem wpłynęło zaproszenie do Jugosławii na Festiwal *Dni Satyry w Zagrzebiu*. Teatr przedstawił tam sztukę Skowrońskiego *W czepku urodzona* w reżyserii J. Stępniaaka, za którą otrzymał prestiżowe międzynarodowe wyróżnienie. Za najlepszą aktorkę festiwalu uznana została Teresa Kwiatkowska-Kalwat, która otrzymała nagrodę *Złoty Śmiech*.

²⁹ Tamże, s. 39.

W lutym 1983 roku wystawiono przygotowane rok wcześniej na rocznicę śmierci Broniewskiego widowisko pt. *Spowiedź* z muzyką Tadeusza Woźniaka. Ogromnym powodzeniem cieszyło się także widowisko Marczewskiego wg Bułhakowa *Psie serce*, które mimo pozytywnych recenzji w *Przyjaźni* i *Sztandarze Młodych*, grane było zbyt krótko (ówczesna cenzura).

Sezon 1983–1984 otworzył elegancki, lecz dość chłodny *Wiśniowy sad*, przebojem sezonu stało się jednak przedstawienie *Oni* Witkacego w reżyserii Marczewskiego i Stępnia (muzyka T. Woźniaka, scenografia J. Michalaka). Tym popisowym widowiskiem Zespół Płocki rozpoczął ogłoszony przez UNESCO *Rok Witkacowski* – przed terminem. Miarą sukcesu była najdłuższa w historii Teatru owacja, jaką aktorom i twórcom przedstawienia urządziła publiczność. Teatr Płocki z tym spektaklem został następnie zaproszony do Szczecina, Poznania i na tournée do Jugosławii. *Sztuka na eksport* – tak krytycy nazywali spektakl *Oni*. Wielkim widowiskiem była również baśń muzyczna dla dzieci *Królowa Śniegu*.

Nurt polityczny kontynuowany był dyskretnie przez rewelacyjnie wyreżyserowane przez J. Stępnia *Dwa Teatry*, premiera odbyła się 1 grudnia 1984 roku. Metodę aluzji politycznej w lżejszej formie Teatr wprowadził przy pomocy takich sztuk, jak: *Ciemny grylaż* Dobrowolskiego i Tyma czy *Państwowy złodziej* Hadziča, a w poważniejszej – realizując na Małej Scenie *Rozmowy z katem* i *Rocznicę Mercedesa*³⁰.

Za czasów dyrekcji J. Stępnia, w lutym 1985 roku, odbyły się obchody X-lecia Teatru podczas których odbyła się sesja naukowa oraz zaprezentowane zostały sztuki: *Chłopiec, który odchodzi*, *Oni* oraz *Nie-Boska komedia* (przygotowana specjalnie z myślą o jubileuszu).

Po J. Stępnia dyrekcję teatru obejmuje Tomasz Grochoczyński, pracownik dydaktyczny warszawskiej PWST, aktor Teatru Polskiego w Poznaniu, Teatru Komedia i Rozmaitości w Warszawie. Rozpoczął swoje kierownictwo w Płocku bardzo efektownie: *Świętoszkiem* (33 spektakle, 10971 widzów) w reżyserii Macieja Dzienisiewicza, była to setna premiera Teatru Płockiego i pierwsza na tej scenie sztuka Moliera. Na premierze widzowie bawili się wybornie. Autorom i wykonawcom spektaklu zgotowano owację. Wcześniej taki incydent miał miejsce po *Onych* Witkacego.

³⁰ „Teatr”, nr 1, 1986 r., akta luźne, Archiwum Teatru Płockiego.

T. Grochoczyński ma w zespole Świętoszka młodych artystów, z którymi warto nadal jak najwięcej pracować. Są to m.in. Halina Rabenda, dziewczyna o dużym talencie charakterystycznym oraz Jacek Mąka – postawny, silny i bezczelny Tartuffe – napisała A. Sobańska na łamach pisma *Teatr*³¹.

Program dramaturgii romantycznej realizowały spektakle, takie jak *Sen srebrny Salomei* oraz festiwal artystyczno-naukowy *Płockie Dni Romantyzmu* (1–3 marca 1986 r.) – największa impreza ogólnopolska zorganizowana przez Teatr Płocki. Oprócz płockiej publiczności wzięło w niej udział około 30 gości z warszawskiego świata kultury, a także goście z Łodzi, Torunia, Ciechanowa, Ostrołęki, Gołotczyzny itd. Współorganizatorami imprezy byli m.in. Płockie Towarzystwo Przyjaciół Teatru i Towarzystwo Literackie im. A. Mickiewicza.

Płockie Dni Romantyzmu miały być powtórzone w lutym 1988 roku. Niestety, Teatr nie dostał zgody na taką formułę imprezy. Odbyły się więc *Płockie Dni Teatru* (25–27 marca 1988 r.). Poświęcono je roli (i niedoli) Teatru Prowincjonalnego. Po raz pierwszy rzucono wówczas pomysł, by w Płocku urządzać festiwal takich teatrów. Niestety, brak środków przekreślił te plany.

W sezonie 1986–1987 dużym wydarzeniem był *Monsterrat* E. Ro-bleasa (26 przedstawień, 3 810 widzów), a także składanka piosenek Wojciecha Młynarskiego *Róbmy swoje*, która w reżyserii Marcina Sławińskiego stała się namiastką spektaklu politycznego (57 przedstawień, 14 240 widzów). Był to jeden z ostatnich rekordów sceny (wyłączając bezkonkurencyjne bajki dla dzieci). Sezon 1987–1988 był poprawny, tzn. *szkolny*: *Poskromienie złościny* Szekspira, *Antygona* Sofoklesa, niewypał z *Operą za trzy grosze* Brechta. Zmiana nastrojów zaczęła się od polityki – latem 1988 roku wybuchły strajki.

Za początek współczesnych dziejów Teatru można uznać dzień symboliczny – 11 listopada 1988 roku, kiedy to wystawiono premierą *Żelaznych kwiatów* (rekord trudnego sezonu 1988–1989 – 5 228 widzów). Ważne jest otoczenie polityczne imprezy: skończyły się strajki, trwają rozmowy w „Magdalence”, które przygotowują najwspanialszy od 1956 roku spektakl teatralny pt. *Okrągły stół*. Cenzura po raz pierwszy ani nie

³¹ Na podstawie analizy dostępnych dokumentów i materiałów luźnych Teatru Płockiego; zob.: Archiwum Teatru Płockiego.

ingerowała w sztukę, ani w sesję naukową *Drogi do niepodległości* (zwykle wcześniej żądała przedstawiania referatów na piśmie).

Z innymi spektaklami było gorzej: *Samobójca* Erdmana zebrał jeszcze 4 379 widzów, ale *Pamiętnik wariata* Gogola upadł po trzech przedstawieniach (277 widzów). Wydaje się, że był to pierwszy dość jasny sygnał kryzysu kultury związanego z kryzysem gospodarczym.

Następny sezon ożywiła wystawiona 10 grudnia 1989 roku *Zemsta* Fredry, która zebrała 15 876 widzów, głównie ze szkół. Publiczność dorosła zlekceważy jednak i sztukę Guareschiego *Między wójtem i plebanem* (3 231 widzów) i *Pornografię* Gombrowicza (3 420 widzów). W tej sytuacji przebojem dla dzieci okazała się łącząca legendę i współczesność *Tajemnica Liczyrzepy* Berowskiej (30 spektakli, 8 575 widzów)³².

Nowy dyrektor Marek Mokrowiecki (od 1990 r.) zainaugurował pracę *Bogiem* Woody Allena w swojej reżyserii. Potem było *Przezroczyste zero* Vallejo, połączone z wystawą prac plastycznych pensjonariuszy Domu Opieki w Brwilnie. Obydwie sztuki zostały zaproszone do Warszawy i były prezentowane w Teatrze Północnym³³.

Pierwszy sezon M. Mokrowieckiego w Płocku przyniósł wyraźny zwrot w stronę repertuaru współczesnego i nowoczesnego traktowania przestrzeni teatralnej. Powstają spektakle w górnym foyer i w sali prób, każdorazowo przygotowanej do potrzeb aktualnie wystawianego dramatu. Premierowy *Bóg* Allena pokazał wyraźnie kilka cech stylistycznych, które będą charakteryzowały estetykę teatru w najbliższych sezonach: rozbicie iluzji teatralnej, operowanie znakiem, *teatr w teatrze*, umowność.

Przebojem sezonu okazał się wieczór poezji i kolęd prezentowany na foyer pt. *Już się wieczór jak tragarz pochyła* (41 spektakli). Z dramaturgii wyższej zbliżonej do sfery *sacrum* krytyka i publiczność docenią *Jeremiasza* Wojtyły, któremu towarzyszyła sesja i wystawa rzeźby.

³² Tamże.

³³ M. Mokrowiecki – absolwent Wydziału Aktorskiego Warszawskiej PWST i Wydziału Reżyserii Praskiej AMU (Czechosłowacja), wcześniej był związany ze sceną Polską w Czeskim Cieszynie, Teatrami w Bielsku-Białej i Bydgoszczy oraz jako dyrektor Teatru w Gorzowie Wielkopolskim.

Następny sezon (1991–1992) w sposób podobny będzie łączyć repertuar lżejszy z poważnym. W kolejnym roku teatralnym stworzono znakomity spektakl *Dziadów*, który był wystawiony również w Płockiej Katedrze (40 spektakli, 8435 widzów).

W kolejnym sezonie największym powodzeniem cieszył się *Don Juan* Moliera i bajka dla dzieci *Ania z Zielonego Wzgórza*, która na 85 spektaklach zgromadziła 20 158 widzów. Kolejnym przebojem – tylko dla dorosłych – okaże się *Historia partii umiarkowanego postępu* Haška, która była wielokrotnie wznawiana (78 spektakli!) i prezentowana również poza siedzibą. Warte jest odnotowania, że wystawiana była nawet w Akademii Sztabu Generalnego w Rembertowie i w kilku jednostkach wojskowych. Wliczając przedstawienia dla wojska, liczbę widzów można szacunkowo określić na ponad 10 tysięcy.

Lata następne pod względem repertuaru, towarzyszących im wystaw i sesji naukowych były podobne. Odnotujmy tylko syntetycznie, że z dramaturgii *wyższej*, tzn. przekazującej wartości najwyższe, sakralne, istotne dla zachowania tożsamości danego narodu, zrealizowane zostały takie sztuki, jak: *Faust* Goethego, *Makbet* Szekspira, zaś spośród polskich – *Balladyna* i *Kordian* Słowackiego oraz *Wesele* Wyspiańskiego. Ze sztuk *lżejszych*, ale ambitnych – *Król Ubu* Jarry’ego, *Mayday* i *Okno na parlament* Cooneya, a także rewelacyjna, liryczna i zarazem groteskowa sztuka Stiebera pt. *Proszę, zrób mi dziecko* (108 spektakli – rekord Teatru!).

W 2002 roku Teatr Płocki wystawił 30 razy *Królowną Śnieżkę*, którą obejrzało 9,3 tys. widzów. Na 14 spektakli *Kordiana* przyszło 2,5 tys. widzów, natomiast amerykański dramat *Za rok o tej samej porze* przyciągnął tylko 368 osób. Płock gościł także kilkakrotnie reżyserów warszawskich. Adam Hanuszkiewicz zrealizował *Moralność Pani Dulskiej*, Wojciech Pokora – *Okno na parlament*, Jerzy Bończak *Szczęściarza*. Dla „honoru” domu grano sztuki patrona Teatru: *Ptaka* w reżyserii Skotnickiego i *Zaszczepiłem mu tego motylka panowie* w reżyserii M. Mokrowieckiego.

Podsumowanie

Jak wynika z dokonanych badań, działalność Teatru w Płocku była dość szeroka i różnorodna. Polegała głównie na wystawianiu dla płockiego (mazowieckiego) społeczeństwa spektakli scenicznych. Ich tematyka często wiązała się z aktualną sytuacją w kraju i na Mazowszu, a także

z ich potrzebami i oczekiwaniami. Nierzadko obecność w Teatrze Płockim była dla widza okazją do głębszej i szerszej refleksji nad wolnością, stawała się formą azylu polskości (okres niewoli narodowej).

Teatr Płocki – to także miejsce przeżywania radości z długo oczekiwanej wolności (okres II Rzeczypospolitej). Można było to dostrzec w wystawianych sztukach scenicznych (*Sporem Mocarzy* i *Warszawianka*), które zawsze rozpoczynały się od odśpiewania hymnu.

O potrzebie istnienia i działalności Teatru Płockiego w dzisiejszych czasach świadczyć może zarówno liczba wystawianych sztuk (np. w sezonie 1992/92, *Ania z Zielonego Wzgórza* wystawiana była 85 razy i zgromadziła 20 158 widzów; *Historia partii umiarkowanego postępu* Haška – 78 spektakli, zaś w 2002 roku *Królewnę Śnieżkę* wystawiano 30 razy, obejrzało ją 9,3 tys. widzów; *Kordiana* – 14 razy, gdzie przyszło 2,5 tys. widzów), jak i ich kreatywność, rozwijanie wrażliwości artystycznej, estetycznej, moralno-politycznej i patriotycznej.

Bibliografia

- 1) *Akta luźne* Teatru, Archiwum Teatru Płockiego.
- 2) Ciółkowska-Ćwik Elżbieta, *Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego w Płocku*, część III (1984–1996), Płock 1996.
- 3) Ćwik Władysław, *Dozorcy miast województwa mazowieckiego (1818–1821)*, „Studia z dziejów państwa i prawa”, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, t. V, Kraków 2000, s. 170.
- 4) Dokumenty i materiały luźne Teatru Płockiego, Archiwum Teatru Płockiego.
- 5) *Encyklopedia Powszechna*, Wyd. PWN, t. 4, Warszawa 1988.
- 6) Główny Urząd Statystyczny, *Historia Polski w liczbach. Ludność. Terytorium*, Warszawa 1994.
- 7) Jaracz Stefan, *Życie i twórczość*; zob.: <http://culture.pl/pl/tworca/stefan-jaracz> [dostęp: 01.03.2016].
- 8) Konarska-Pabiniak Barbara, *Teatr w dawnym Płocku 1808–1939*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1984.
- 9) Konarska-Pabiniak Barbara, *O dawnym Teatrze Płockim w zarysie*, „190 lat Teatru Płockiego”, pod red. Leszka Skierskiego, Bohdana Urbankowskiego, Marek Mokrowieckiego, Płock 2004, s. 17.
- 10) *Kronika Teatru*, akta luźne, Archiwum Teatru Płockiego.
- 11) Królikowski Jakub, *Preambuła nie tak całkiem bez znaczenia*, „Rzeczypospolita”, nr 77, 28.03.2008.
- 12) Marczewski Andrzej Maria, *Wywiad*, „Kierunki”, nr 26, 1982; zob.: Archiwum Teatru Płockiego.
- 13) Marczewski Andrzej Maria, *Życie i twórczość*; zob.: <http://culture.pl/pl/tworca/andrzej-maria-marczewski> [dostęp: 01.03.2016].

Artykuły naukowe

- 14) Mokrowiecki Marek, *Teatr Dramatyczny w Plocku*; zob.: <http://teatrplock.pl/mokrowiecki-zygmunt-marek/> [dostęp: 01.03.2016].
- 15) Skotnicki J., *Wywiad*, „Scena”, nr 4, 1980; zob.: Archiwum Teatru Płockiego.
- 16) Stępnicki J., *Tańce ludowe to nie była moja miłość*; zob.: <http://www.e-teatr.pl/pl/artykuly/217528.htm>.
- 17) Szatkowska L., *Teatr w Plocku 1812–2012*, „Tygodnik Płocki”, nr 4, 23.03.2013; Archiwum Teatru Płockiego.
- 18) „Teatr”, nr 1, 1986 r., Archiwum Teatru Płockiego.
- 19) Woźniak Tadeusz, *Życie i twórczość*; <http://culture.pl/pl/tworca/tadeusz-wozniak>.
- 20) *Zapiski Teatru w Plocku*; zob.: akta luźne, Archiwum Teatru Płockiego.
- 21) *Zarządzenie Prezydenta miasta Płocka Henryka Rybaka i Naczelnika Powiatu w Plocku Stanisława Tytera z dnia 30 marca 1974 roku*; zob.: akta luźne, Archiwum miasta Płocka.

Netografia

- 22) <http://culture.pl/pl/tworca/andrzej-maria-marczewski>.
- 23) <http://culture.pl/pl/tworca/stefan-jaracz>.
- 24) <http://teatrplock.pl/mokrowiecki-zygmunt-marek/>.
- 25) <http://www.e-teatr.pl/pl/artykuly/217528.htm>.
- 26) <http://www.teatrplock.pl/teatr/>.

The significance of the Plock Theatre in the life the Mazovian community (1812–2002)

Summary

Theatre is a special phenomenon in the world of art. It is as indispensable as a school, and even as a supply of food, transport, import, export, all aspects of economic life – according to Stefan Jaracz. The significance of these words is timeless. They may apply equally well to the role and the meaning of the Plock Theatre, launched in the nineteenth century. It was one of the first theatres in Poland, which is what has impelled the author to write its history. Like others before and since, it has played a major role in the life of the community which it serves. The article consists of three parts: Era of national enslavement; The Second Republic; and Drama Theatre.

Keywords: theatre, actor, spectator, stage theatre, art, society, performance, event

Plocko teatras Mazovijos bendruomenės tarnyboje (1812–2002)

Santrauka

Teatras tai išskirtinis reiškinys meno pasaulyje. Kaip rašė Stefanas Jaraczas, teatras yra tiek reikalingas visuomenei, kiek mokykla, maisto tiekimas, transportas, importas ir eksportas bei visi kiti ekonominio gyvenimo elementai. Kyla klausimas dėl šių žodžių aktualumo svarstant Plocko teatro, kurio pradžia siekia XIX a., veiklą. Tai buvo vienas iš pirmųjų teatrų Lenkijoje. Šios priežasties užtenka tam, kad glaustai būtų priminta turtinga aptariamo teatro istorija. Jo vaidmuo yra labai reikšmingas ypač tiems, kurie dirba šiame regione bei tiems, kurie čia gimė ir liko gyventi.

Straipsnį sudaro trys dalys: Tautinės nelaisvės periodas, Tarpukario periodas, Dramos teatro periodas.

Raktažodžiai: teatras, aktorius, žiūrovas, teatro scena, pjesė, bendruomenė, spektaklis, įvykis

Teatr Płocki w służbie mazowieckiemu społeczeństwu (1812–2002)

Streszczenie

Teatr jest zjawiskiem szczególnym w świecie sztuki. Jest tak nieodzowny jak szkoła, a nawet jak aprowizacja, komunikacja, import, export, wszystkie elementy życia gospodarczego – pisał Stefan Jaracz. Powstaje pytanie o aktualność tych słów również odnoszących się do Teatru Płockiego, którego dzieje rozpoczęły się w XIX wieku. Był to jeden z pierwszych Teatrów w Polsce. Jest to wystarczający powód i motywacja, aby w małej pigułce przypomnieć bogatą historię Teatru Płockiego, który w społeczeństwie płockim odgrywa niebagatelną rolę, szczególnie dla tych, którzy zdecydowali się podjąć pracę w tym regionie, jak i tych, którzy tu się urodzili i zdecydowali do końca życia pozostać w rodzinnym mieście.

Całość artykułu posiada trzy części: Okres niewoli narodowej, Okres II Rzeczypospolitej oraz Okres Teatru Dramatycznego.

Słowa kluczowe: teatr, aktor, widz, scena teatralna, sztuka, społeczeństwo, występ, wydarzenie